

Informace pro pacienty léčené chemoterapií

Vážená paní, vážený pane, v následujících dnech budete léčen/a chemoterapií pro zhoubný nádor. Prostudujte si, prosím, tento informační leták, ve kterém je stručně dozvíte odpovědi na nejčastější otázky spojené s touto léčbou. Další podrobnosti a upřesnění týkající se léčby Vám sdělí ošetřující lékař, na kterého se můžete též obrátit se svými otázkami.

Chemoterapií se rozumí podání léků s protinádorovým účinkem ... (cytostatik). Při boji se zhoubnými nádory se používá buď samostatně, nebo v kombinaci se zářením, biologickou léčbou, hormonální léčbou či imunoterapií.

Kde a jak často : chemoterapii lze podávat ambulantně případně u složitějších kombinací během hospitalizace. Vlastní aplikace léků může trvat od několik minut až po mnoho hodin, či dnů. Léčba se opakuje v pravidelných intervalech (cyklech či sériích), jejichž délku stanoví lékař a ve většině případů činí 2-4 týdny. Celkově se podává průměrně 6 sérií (v rozmezí mezi 2-8).

Jakým způsobem :

- formou injekcí nebo infúzí ("kapaček") do žíly (intravenosně)
- nitrosvalových nebo podkožních injekcí (intramuskulárně a subkutánně)
- formou běžných tablet užívaných ústy (perorálně)
- formou dalších speciálních postupů - například do tepny, přímo do nádoru, do dutiny břišní nebo pohrudniční

Možné komplikace:

Každý člověk je jedinečný a tedy i závažnost a síla nežádoucích účinků je velmi různá případ od případu. Závisí na druhu a dávce podané chemoterapie a na reakci vašeho organismu. Existuje celá řada léků, které brání vzniku nežádoucích účinků nebo snižují jejich intenzitu. Podání chemoterapie předpokládá přiměřenou fyzickou kondici a dobrý celkový zdravotní stav. Proto jsou pacienti v průběhu léčby průběžně pečlivě sledováni a při zvyšujícím se riziku nežádoucích účinků je dávka léků upravována nebo je chemoterapie pozastavena zcela.

Nežádoucí účinky v místě aplikace chemoterapie a na žilní systém.

- Únik léku mimo žílu (případně podráždění cévní stěny při aplikaci) může způsobit poškození okolních tkání případně zánět žíly. Projeví se dráždivými pocity v průběhu žíly, bolestí, zarudnutím nebo místním zduřením na končetině.
- někdy tvorba krevních sraženin .. (trombů)

Nežádoucí účinky celkové

- Při vlastním podávání některých cytostatik může vzácně dojít k alergické reakci různého stupně. Projevuje se kožní kopřivkou, otokem tkání, ztíženým dýcháním a poklesem krevního tlaku, v extrémním případě i ztrátou vědomí. Při vzniku těchto potíží ošetřující personál podání cytostatik přeruší a podá protialergické léky.
- Bezprostředně po podání chemoterapie či imunoterapie se může dostavit horečnatá reakce, která odeznívá spontánně nebo po podání léků v průběhu většinou v průběhu několika hodin až dnů
- Bezprostředně po chemoterapii nebo s určitým časovým odstupem se může dostavit výrazná únava, slabost, nevykonnost, bolesti hlavy, nesoustředěnost nebo nechůť k fyzické nebo duševní námaze. Tyto potíže mohou mít různou intenzitu, mohou odeznít v průběhu několika dnů, nebo se projevovat po celou dobu léčby. Někdy nemocného únava provází i po delší dobu po ukončení léčby.

Nežádoucí účinky v oblasti krvetvorby

- Pokles počtu bílých krvinek nastává obvykle kolem 8 - 10 dne po podání léčby, ale i později. To má za důsledek snižování obranyschopnosti organismu a náchylnost k infekcím, které mohou mít rychlejší a dramatičtější průběh než u jedinců s normální imunitou a ve výjimečných případech mohou vést až k úmrtí

pacienta. Pokud se proto v období poklesu bílých krvinek objeví teploty, zimnice, třesavky atd. Je nutno urychleně kontaktovat ošetřujícího lékaře, který nasadí odpovídající léčbu

- Pokles počtu červených krvinek se projeví nevykonností, spavostí, slabostí, závratěmi až kolapsovými stavy. Červené krvinky lze doplnit krevními převody, léčbou železem atd.

- Největší nedostatek krevních destiček lze očekávat kolem 10 -15 dne po chemoterapii. Může se projevit krvácením z nosu, do moči (zakalená nebo narůžovělá moč), do stolice (černá nebo krvavě červená stolice), kůže, očních spojivek apod.

Nežádoucí účinky v oblasti zažívacího ústrojí

•Nevolnost a zvracení:

- Zánět sliznic dutiny ústní, hltanu a jícnu a porucha tvorby slin: projeví se suchostí a pálením v ústech, zduřením dásní, afty, bolestí a obtížemi při polykání, bolestí na hrudi a ve vyjimečných případech až nemožností přijímat potravu a tekutiny ústy. Většinu těchto potíží lze ovlivnit výplachy a ošetřováním dutiny ústní

- Postižení sliznice tenkého a tlustého střeva: projevuje se většinou průjmami, bolestmi břicha a ztrátou tekutin. Většinou jej lze zvládnout úpravou diety a podáním protiprůjmových léků, při intenzivních průjmech je nutná hospitalizace s doplněním tekutin a výživy nitrožilně.

- Zácpa: některá cytostatika vedou k postižení nervových zakončení ve střevě mající za důsledek zácpu. Tu lze zvládnout po úpravě diety a léky, která Vám předepíše ošetřující lékař.

- Jaterní funkce: většina cytostatik způsobuje zvýšení tak zvaných jaterních testů, které při laboratorním vyšetření signalizují poškození jaterní buňky. V naprosté většině případů však nemá toto zvýšení závažnější důsledky a po ukončení chemoterapie se hodnoty vrací k normě.

Nežádoucí účinky na vlasy, kůži a nehty

- Vypadávání nebo ztráta vlasů: V závislosti na typu léčby ke ztrátě vlasů může dojít, vždy se však jedná o ztrátu dočasnou, krátce po skončení léčby vlasy dorůstají v původní nebo ještě lepší kvalitě. Pokud si to budete přát, lékař vám vystaví recept na paruku, kterou si pak ze široké nabídky sami vyberete.

- Postižení kůže: může dojít k zarudnutí kůže, jejímu vysychání, svědění nebo výsevům vyrážek různého typu, výsevům akné a zvýšené pigmentaci kůže, zcela výjimečně se vyskytuje výraznější poškození kůže a nehtů rukou a nohou tak zvaný „hand-foot“ syndrom.

Nežádoucí účinky na nervové ústrojí

- poškození nervových zakončení v kůži, svalech a jiných orgánech. Důsledkem jsou nejčastěji nepříjemné pálivé pocity, brnění nebo i bolest v konečcích prstů a chodidlech, snížení schopnosti vnímat dotyk, různě intenzivní slabost nebo nešikovnost rukou a nohou, závratě, ztráty rovnováhy, zhoršení koordinace pohybů, zhoršení sluchu, třes, bušení srdce, zácpa.

Nežádoucí účinky na ledviny a močové ústrojí

- Poškození ledvin : Některá cytostatika poškozují ledviny a snižují jejich schopnost odstraňovat z těla zplodiny výměny látkové. Toto poškození bývá většinou dočasné, ale snížená funkce ledvin se někdy neupraví zcela a určitý stupeň poruchy přetrvává pak dlouhodobě.

- Dysurické potíže : U některých druhů chemoterapie se může objevit pálení a řezání při močení, častější nucení na močení, přítomnost krve v moči. Při správném pitném režimu a dostatku tekutin jsou tyto příznaky mírnější

Nežádoucí účinky na pohlavní ústrojí a sexuální funkce u mužů

- Chemoterapie může snižovat počet spermií a poškozovat jejich funkci. Tyto změny mohou být příčinou dočasné nebo i trvalé neplodnosti. Neplodnost neomezuje schopnost sexuálního styku. Protože neplodnost může být trvalá, je nutné tento problém prodiskutovat s lékařem ještě před započítím léčby. Pokud si přejete, může lékař zajistit uložení Vašeho semene do banky spermií, kde je zmrazené uloženo neomezeně dlouho pro případné použití v budoucnosti. Při chemoterapii by nemělo dojít k početí, kvůli vysokému riziku poškození plodu. V průběhu je třeba používat vhodnou bariérovou ochranu, případně v kombinaci se spermicidními přípravky.

Nežádoucí účinky na pohlavní ústrojí a sexuální funkce u žen

- Chemoterapie může poškozovat vaječníky a jejich hormonální funkci. Důsledkem toho mohou být nepravidelnosti v menstruačním cyklu nebo jeho úplné zastavení.
- Poškození vaječníku může být příčinou dočasné nebo trvalé neplodnosti (neschopnosti otěhotnět).
- Otěhotnění ženy v průběhu chemoterapie je zcela nevhodné pro vysokou pravděpodobnost poškození dítěte cytostatiky. Z tohoto důvodu musí ženy v reprodukčním období používat v průběhu chemoterapie prostředky k zabránění početí. Po ukončení chemoterapie Vám lékař poradí, pokud byste si to přála, za jak dlouho je možné otěhotnět, aby se maximálně snížila pravděpodobnost vývojové vady plodu.
- Hormonální účinky chemoterapie mohou způsobit obtíže, které se podobají potížím v přechodu- návaly do hlavy, svědění , pálení a suchost sliznic v pochvě. Tyto potíže mohou zhoršovat kvalitu pohlavního styku.

Nežádoucí účinky na srdce, oběh a plíce

- Srdce : Některá cytostatika mohou ovlivnit funkci srdce a způsobit poruchy srdečního rytmu, poruchy prokrvení srdce v krajním případě i infarkt myokardu. Jiné druhy cytostatik mohou vést k postupnému oslabení funkce srdečního svalu a v důsledku toho ke snížení fyzické výkonnosti a vzniku námahové dušnosti..
- Plíce : Chemoterapie vzácně může vyvolat akutní otok plicní tkáně vyžadující intenzivní okamžitou léčbu. S odstupem času několika týdnů nebo i měsíců se může o některých cytostatických režimů rozvinout zánět plicní tkáně projevující se narůstající dušností (obtížné dýchání) někdy až do obrazu plicní fibrosy.

Jak se chovat v období po chemoterapii a mezi jejími jednotlivými cykly

- Vyhýbat se místům, kde ve zvýšené míře hrozí přenos infekčních chorob (místa s větším nakupením osob - MHD, supermarkety atd....)
- Veškeré změny svého zdravotního stavu hlásit ošetřujícímu lékaři
- Pravidelně docházet na plánované kontroly k lékaři
- Dodržovat přiměřená dietní opatření - o dietě a pitném režimu se poradte se svým ošetřujícím lékařem